

Simone van de Lindt, Rozemarijn Esselink, Harry Gras, Gerard Lohuis en Sonja van Rooijen (allen redactie): 'Een verhaal apart.' Praktijkverhalen over dilemma's in de bemoeizorg. Uitgeverij SWP, Amsterdam 2009. ISBN 9789088500077.

Soort boek/Stijl: In dit boek zijn 20 verhalen gebundeld die gaan over bemoeizorg in de praktijk. Ze zijn geschreven door diverse personen die bezig zijn met deze vorm van hulpverlening, van psychiater tot medewerker bij de politie. Met een aantal mooie portretfoto's van cliënten. Goed leesbaar, helder en duidelijk geschreven. Wel worden veel afkortingen gebruikt. Het opnemen van een lijst waarin de afkortingen worden verklaard had ik plezierig gevonden.

Over de schrijvers: De schrijvers worden aan het eind van het boek geïntroduceerd. Ze hebben diverse werkgebieden en beroepen. Het zijn sociaal psychiatrisch verpleegkundigen, psychiatrisch verpleegkundigen en medewerkers van het Leger des Heils, Beschermende woonvormen Utrecht, het Advies en Steunpunt Huiselijk Geweld, de Politie, de Sociale dienst en het Trimbos Instituut. Ze zijn onderzoeker, lector, manager, GGZ-verpleegkundig specialist, verslavingsarts, psychiater, psycholoog, socioloog en maatschappelijk werker, bewindvoerder bij de stichting Bewindvoering Regio Utrecht, redacteur en trainer, locatiehoofd van een hostel voor verslaafde mensen. Allen zijn bezig met bemoeizorg.

Korte beschrijving: In dit boek worden diverse vormen van bemoeizorg besproken. Iedere keer bespreekt een auteur hoe hij/zij bemoeizorg uitvoert bij een cliënt, bijvoorbeeld een verslaafde, dakloze of psychiatrische patiënt. Omdat het gaat om zeer verschillende vormen van hulpverlening, o.a. opvang in een gebruikersruimte, opname waarbij dwang en drang wordt ingezet, samenwerking met sociale diensten, politie en woningcorporaties, worden mooie inkijkjes gegeven in hoe de hulpverlening op basis van bemoeizorg uitgevoerd wordt. Het gaat om kwetsbare mensen met psychiatrische problemen, verslavingen en/of een verstandelijke handicap. Zij hebben als gevolg hiervan problemen op meerdere levensgebieden en missen noodzakelijke hulp. Het zijn meest zorgmijders die zelf niet om hulp vragen of deze niet willen aanvaarden. En ook kan het zijn dat bestaande zorg en diensten niet bij hun zorgvraag en persoon aan kunnen sluiten.

Geprobeerd wordt om cliënten niet tussen wal en schip te laten raken. De cliënten krijgen ongevraagde hulp, er wordt contact met hen gelegd en ze worden opgezocht, ook als de persoon daar geen behoefte aan heeft. Daarbij staat de cliënt centraal en wordt gezocht naar vormen van hulpverlening en ondersteuning die bij hem/haar passen. Bemoeizorgers leggen contacten met instanties, bemiddelen en zoeken cliënten op in gebruikersruimten, bij het Leger des Heils, in de gevangenissen, in de inrichtingen en gaan samen met de cliënt zaken verder uitzoeken. Daarbij gaat het om zeer diverse zaken als woonruimte, uitkeringen, identiteitskaarten, plaatsen binnen hulpverleningsinstanties, verhuizingen etc. Voor zeer vele hulpverleners krijg je bewondering. Ze zijn als het ware het smeermiddel dat de vastgelopen radertjes van de bureauezorg moet losweken en weer in gang zetten. Ze organiseren 'scharrelruimte' en warme overdrachten. Ze zoeken creatieve, slimme interventies voor lastige situaties. Daarbij lopen zij ook tegen grenzen en dilemma's aan. Dat vraagt veel energie en ook bedenken dat het niet altijd zal lukken. Zoals het hier beschreven staat een sympathieke vorm van hulpverlening. Bemoeizorg is gebaseerd op uitgangspunten van o.a. Emmanuel Levinas, Harry Kunneman, Ingrid Baart, en Aart Pool. Het heeft betrokkenheid, wederkerigheid, kijken naar het gelaat van de

ander en hem werkelijk zien, compassie, erkennen van lijden, daadkracht en vertrouwen hoog in het vaandel staan. Het trekt dan ook hulpverleners die hart voor hun beroep hebben. Het boek is geschreven voor iedereen die te maken heeft met hulp aan sociaal kwetsbaren.

Wat viel op: Ik had bij een aantal stukken bewondering voor het eindeloze geduld, de grote inzet en motivatie en gedrevenheid van de hulpverleners. Zij blijven proberen om contact te leggen met een potentiële cliënt, zonder daarbij over grenzen te gaan. Bijvoorbeeld in het stuk geschreven door de straatarts Gert van Riel. Het gaat om tijd, aandacht, kunnen leunen op iemand, menselijkheid, kluwen problemen kunnen zien achter een vraag en ook resultaten boeken. En in een ander stuk van Harry Gras en Gerard Lohuis wordt onderscheid gemaakt tussen het goed doen en het goede doen. Onlangs zat ik in een groep te brainstormen over kwaliteiten die cliëntondersteuners binnen de WMO zouden moeten bezitten. Het lijkt me dat daar uitgangspunten die bij bemoeizorg passen overgenomen zouden kunnen worden.

Kritisch ben ik ten opzichte van een aantal zaken die elkaar als het ware tegenspreken of vragen oproepen. Zo staat in hoofdstuk 3, waar het gaat het over dwang en drang, dat bewezen is dat dit goed kan werken. Dat gelooft meteen iedereen. Maar het is vreemd om te zeggen dat 30 tot 80 procent van de patiënten vinden dat de dwangopname gerechtvaardigd is. Dat zegt mij niets meer. Bovendien is zeggen dat het gerechtvaardigd is nog niet zeggen dat de hulpverlening goed is verlopen. Het gaat daarbij ook om hoe dwang en drang wordt uitgevoerd en ingezet. Daar zijn nogal wat verschillende werkwijzen bij die ik niet allemaal zou willen stimuleren. Dat wil de schrijver zelf blijkbaar ook niet echt, want hij pleit er ook voor om te blijven zoeken naar nieuwe en creatievere mogelijkheden om in een eerder stadium gevaar te voorkomen en levert enige suggesties (pag. 34).

Ook vraag ik me af in hoeverre de principes van bemoeizorg overeenstemmen met het informatie verschaffen aan derden zonder toestemming van de cliënt zelf. Of dan niet gezocht moet worden naar andere mogelijkheden en of bijvoorbeeld Gert van Riel (pagina 17) daar anders tegenaan had gekeken. Dilemma's waarover je na gaat denken als je de verschillende stukken leest waar, door ze te bespreken, winst te behalen is. Wie een boekje heeft gelezen als "Extreme overlast" van Paul Teunissen (2007) weet hoe eenzaam en moeilijk levens van cliënten uit deze doelgroep kunnen zijn. En weet dus ook dat het de moeite waard is om met bemoeizorg aan de slag te gaan, als de uitgangspunten maar goed gewaarborgd blijven. Bemoeizorg is een werkveld in ontwikkeling en de opgedane kennis en ervaring bieden mogelijkheden voor het verhogen van de kwaliteit van bemoeizorg en het functioneren van cliënten. Dit boekje levert daar zeker een bijdrage aan.

Citaten: Pag. 18-20: ' Het duurt drie weken voordat we voor het eerst met de heer Meermans praten. Hij vraagt ons dan om methadon. De keren daarna ligt hij weer onder een deken verborgen te slapen of wil hij gewoon niet met ons praten. '(...) De heer Meermans: 'Ik weet het gewoon niet meer, alles mislukt en het is nog mijn eigen schuld ook. Ik wil niet naar Spinoza, want daar worden mijn spullen gejat. Maar ik weet ook niet wat ik dan moet.'

Pag. 36-37: 'Wij maken een onderscheid tussen "het goed doen en het goede doen". Het goed doen betekent handelen volgens de regels van de instelling; het goede doen is handelen zodat de cliënt krijgt wat hij nodig heeft. De professional heeft ruimte nodig om creatief te kunnen handelen (soms tegen de eigen instellingsregels in).

Tussen “het goed doen en het goede doen” kan spanning ontstaan doordat instellingsregels werken om dat te doen wat voor de cliënt het beste zou zijn.’

Pag. 59-60: ‘De hulpverlener moet een goed contact tot stand brengen en de motivatie steeds blijven vasthouden en versterken door resultaten te boeken.(..)

Bemoeizorg lijkt in de situatie van Glenn als smeerolie te fungeren tussen instanties en zorginstellingen die zich alle beperken tot hun eigen domein. Uiteindelijk is Glenn geholpen door toedoen van de bemoeizorger, maar is dit niet beter te bereiken door meer betrokkenheid en service van instanties?’

Pag. 77: ‘Schout (2007) schrijft in zijn proefschrift over hoe belangrijk het is dat de OGGZ- cliënt vertrouwen heeft in de hulpverlener. Zorgvermijding lijkt hierbij gelijk te staan aan het ontbreken van of gebrek aan vertrouwen in de hulpverlening. Dit schiet in veel gevallen zelfs door naar een grote mate van wantrouwen jegens de hulpverlening.’

Pag. 169: ‘In de analyse van gezinsdrama’s als het Maasmeisje valt op dat er een groot aantal instanties bij de hulpverlening betrokken is. Ondanks het grote aantal hulpverleners lukt het niet om de hulpverlening goed van de grond te krijgen. De vraag is echter: “ondanks of dankzij?”